

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

חֵמְדָּה יָמִימָה

HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ ויקהל תשע"ט

עוד על גילוי שכינה

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

התגלות המלאך היא סימן מובהק לגילוי שכינה, כך הזכרנו בדברינו [לפרשת כי תשא](#). נציע בדברינו שני סימנים נוספים שהופעתם יש לה משמעות זו.

הסימן הראשון-הענן

בפרשות ויקהל – פקודי, התורה מתארת את בנין המשכן וההוצאה מהכח אל הפועל את הציוויים המופיעים בפרשות תרומה – תצווה.

בסוף פרשת פקודי מופיע התיאור הבא: "וַיִּכַּס הָעֲנָן, אֶת-אֹהֶל מוֹעֵד; וַיִּכְבֹּד יְקֹקֵק, מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן: וְלֹא-יָלַל מֹשֶׁה, לְבוֹא אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד--כִּי-שָׁכַן עָלָיו, הָעֲנָן; וַיִּכְבֹּד יְקֹקֵק, מְלֵא אֶת-הַמִּשְׁכָּן" (שמות מ' לד-לה). פסוק זה, קושר את הפסוקים העוסקים בקניית גורן ארונה היבوسی ובניית המזבח שם, כהכנה לבניין המקדש, על ידי דוד המלך, לירידת הענן על המשכן. גם לגבי דוד מצינו את אותה לשון: "וְלֹא-יָלַל דָּוִד לְלָקֵת לְפָנָיו" (דברי הימים א כ"א ל). חז"ל (ב"ר נו א) קשרו את הפסוקים בסוף פרשת ויקהל עם עקידת יצחק. הם דרשו כפי שמופיע ברש"י וברמב"ן (שם): "בְּיָוֵם הַשְּׁלִישִׁי, וַיֵּשֶׂא אֲבָרָהָם אֶת-עֵינָיו וַיַּרְא אֶת-הַמִּקְדָּשׁ--מֵרְחֹק" (בראשית כ"ב ד) - "ראה ענן קשור על ההר". (נוסיף במאמר מוסגר, שכשחז"ל רצו לבטא את הרעיון, כי כל בנין משפחה יהודית משמעותו בניית משכן זוטא, ושמשפחה שמנהלת את חייה בקדושה ובטהרה היא בסיס לגילוי שכינה, הם ביטאו זאת ברעיון כי ענן קשור מעל אהלם). הענן הזה ירד גם על בית המקדש בזמן חנוכתו בימי שלמה המלך. וז"ל הכתוב: "וַיְהִי, בַּצֵּאת הַפְּהָיִים מִן-הַקֹּדֶשׁ, וְהָעֲנָן מְלֵא, אֶת-בֵּית יְקֹקֵק. וְלֹא-יָכֵלוּ הַפְּהָיִים לְעֹמֵד לְשֵׁרֵת, מִפְּנֵי הָעֲנָן" (מלכים א ח' י-יא). שוב הלשון קושרת את האירועים המכוננים זה לזה.

הסימן השני-ירידת האש

המשך תיאור חנוכת המשכן, מופיע בספר ויקרא בפרשת שמיני. שם מצינו: "וַתֵּצֵא אֵשׁ, מִלְּפָנֵי יְקֹקֵק, וַתֹּאכַל עַל-הַמִּזְבֵּחַ, אֶת-הָעֹלָה... " (ט' כד).

ירידת האש מופיעה גם בתיאור ההקרבה של דוד המלך, על המזבח שבנה בהר המוריה, מקום עקידת יצחק, בגורן ארונה היבوسی. וז"ל הכתוב: "וַיִּכֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לְיְקֹקֵק, וַיַּעַל עֹלוֹת וְשִׁלְמִים; וַיִּקְרָא, אֶל-יְקֹקֵק, וַיַּעֲנֶהוּ בְּאֵשׁ מִן-הַשָּׁמַיִם, עַל מִזְבֵּחַ הָעֹלָה" (דברי הימים א פרק כא כו).

גם בזמן חנוכת המקדש בימי שלמה המלך מופיע תיאור מקביל: "וַיִּכְכְּלוּת שְׁלֹמֹה לְהַתְּפַלֵּל וְהָאֵשׁ יָרְדָה מִהַשָּׁמַיִם וַתֹּאכַל הָעֹלָה וְהַזִּבְחִים וַיִּכְבֹּד יְקֹקֵק מְלֵא אֶת הַבַּיִת" (דברי הימים ב ז' א).

זו האש שירדה גם על סיני בזמן מתן תורה.

הענן והאש הם אלה שליוו את בני ישראל במסעי המדבר.

(נעיר במאמר מוסגר שוב, כי מעל המשפחה היהודית, קשור רק ענן המסמל את הרוח והחסד, שהם הבסיס לכל מה שקורה שם, האש מופיעה שם רק אם ח"ו פורצת מחלוקת- זכו שכינה שורה ביניהם, לא זכו אש אוכלתן. לעומת זאת, במשכן ובמקדש יש את שתי בחינות הכבוד – מידת החסד ולעומת זאת המורא-מידת הדין).

הבה נתפלל כי נזכה לראות הרבה משפחות שענן קשור מעל אוהלן ואת מקום המקדש שירדו עליו הענן והאש, בב"א.

<p>לעיין ר' אליהו כרמל ז"ל נלביע ח' באייר תשע"ו</p>	<p>לעיין הרב ישראל רוזן זצ"ל נלביע י"ג בחשוון תשע"ח</p>	<p>לעיין ר' מאיר ז"ל בן יחזקאל שרגא ברכפלד</p>	<p>לעיין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב נלביע י' בתמוז תשע"ד</p>	<p>לעיין הרב אשר וסרטייל ז"ל נלביע ט' בכסלו תשס"ט</p>
<p>לעיין הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י' באייר תשע"א</p>	<p>לעיין הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע ט' בתשרי תשע"ו</p>	<p>לעיין דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו נלביע כ"ח באייר</p>	<p>לעיין גב' אסתר שמש ע"ה נלביע כ' באב תשע"ז</p>	<p>לעיין מר שמואל שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' נלביע י"ז בסיוון תשע"ד</p>

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי

הלכה פסוקה

תקצירים מתוך פסקי דין - רשת בתי הדין 'ארץ חמדה גזית'

עורך: הרב הדיין עקיבא כהנא, חוקר במכון משפט והלכה בישראל.

ייעץ לחבירו להשקיע בהשקעה כושלת

'ארץ חמדה גזית' ירושלים / טבת תשע"ט / תיק מס' 78095

דיינים: הרב יוסף כרמל, הרב רועי משיח, הרב שלמה שטיינמץ

המקרה בקצרה: בשנת תשס"ז הנתבע עניין את התובע בהשקעות המניבות תשואה גבוהה מאוד אצל מנהל השקעות מסוים, ואכן, התובע השקיע 25,000 ₪ שכולם ירדו בסופו של דבר לטמיון.

התובע טוען שהנתבע הטעה אותו כאשר המליץ לו על ההשקעה, לפיכך הוא דרש שהנתבע יישא בכל ההפסדים וההוצאות. הנתבע טען שהוא הזהיר את התובע שההשקעה עלולה להיכשל. התובע השיב שגם אם היו הזהרות כאלה, הנתבע יצר רושם שכדאי לנקוט את המהלכים ולכן הוא נושא באחריות לתוצאות.

פסק הדין:

הנתבע פטור מתשלום לתובע.

מתוך הנימוקים:

טענת הסתמכות – כאשר אדם הסתמך על עצתו של אדם אחר ונגרם לו נזק עקב העצה – היועץ חייב. במקרה זה התובע טוען שהסתמך על דברי הנתבע, ולכן הוא טוען שהנתבע חייב.

אולם, חיוב ההסתמכות קיים רק כשברור שהמיעץ הבין שמסתמכים על דבריו בלבד (שו"ע חו"מ שו, ו). בניגוד לכך, במקרה זה הנתבע הזהיר את התובע שהוא עלול לאבד את כספו, בנוסף, כיוון שהנתבע לא קיבל שכר מהתובע, הוא נושא ברמת אחריות נמוכה (שו"ע שם).

האמירות של הנתבע בשבח האדם שניהל את ההשקעות – כגון, שהוא ירא שמיים – היו סבירות ולא הוכח שהנתבע שיקר כדי להטעות את התובע. מה גם שכלל לא ברור שמנהל ההשקעות התכוון להוליך שולל את לקוחותיו.

בית הדין דחה את טענת התובע שאילו הנתבע היה מודיע לו על מצב ההשקעות הוא היה יכול להציל את כספו. זאת, כיוון שהתובע לא אמר לנתבע שבכוונתו לפנות למשטרה בעניין אם יתברר שהכסף אבד, וכן כלל לא ברור שפנייה למשטרה היתה מביאה להצלת כספי ההשקעה.

בית הדין חתם עניין זה בכך שכל ההתנהלות של שני הצדדים, שכללה הסתמכות על מנהל השקעות לא-רשמי ובלתי מוכר, קבלת הלוואות דרך "בנק פרטי", וכדומה "יסודה בחטא ויש בה שותפות עקיפה באפשרות של רמאויות, מעשים בלתי חוקיים והסתבכויות כספיות הנוגעות חלילה לדיני נפשות. כל מי שיש בו יראת שמים חייב להתרחק מכל קשר לסוג כזה של פעילות".

למעבר לפסק הדין המלא

<p>לע"נ מרים ריגלר ע"ה רעייתו של ד"ר מיכאל ריגלר הי"ו נלבי"ע אייר תשע"ח</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ח</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	---	---	--

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביורר מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסיקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראל של מכון ארץ חמדה.

לרכישה

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו. בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמים וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

Zurich, Switzerland

ציריך, שוויץ

טבת תשע"ב

עסק הפעיל בשבת, שותפות של יהודי וגוי בו

שאלה

ליהודי ולגוי ישנה שותפות בחברה העוסקת בתכנון בנייה. כל אחד מהשותפים שולטים ב-45% מהחברה, שאר 10% שייכים לעובדים אחרים. באופן רשמי המשרד אינו פתוח בשבת אולם חלק מהעובדים, וכן השותף הגוי, מגיעים בשבת כדי להשלים משימות שלא הספיקו לעשות בשאר ימות השבוע. היהודי עשה בתחילת דרכו המשותפת עם הגוי הסכם בעל פה ובו התנו שאם יהיו רווחים מהעבודה בשבת - הם יהיו של הגוי. שאלותיי הן:

1. האם יש צורך בהסכם מעין זה? העבודה בשבת איננה מובילה לרווחים ישירים, אלא רק לרווחים עקיפים, ואין הגויים מחויבים לעבוד בשבת. האם אפשר להחיל כאן את הכלל שגוי "אדעתיה דנפשיה קעביד", וממילא אין כלל בעיה של רווחים הנעשים בשבת?
2. אם יש צורך בהסכם לחלוקת רווחים, האם הסכם בעל פה מועיל או שיש צורך להעלותו על הכתב?

תשובה

הקדמה:

ישנם שלושה סוגי איסורים העלולים להיות בהעסקת גוי בשבת:

1. אמירה לגוי - אסור לומר לגוי לעשות מלאכה עבור יהודי בשבת. אמנם, כפי שיפורט להלן, אם הגוי עושה את המלאכה לתועלת עצמו, "אדעתא דנפשיה", הדבר מותר.
2. מראית עין - פעמים שאף אם הגוי עושה את המלאכה בשבת לתועלת עצמו עדיין יהיה איסור משום מראית עין, שנראה כאילו היהודי ציווה אותו לעשות בשבת.
3. שכר שבת - ישנו איסור ליהודי להרוויח שכר בשבת, אף אם הרווח נוצר בדרך היתר. אולם אם אינו נוטל את שכר השבת בפני עצמו אלא ביחד עם שכר מימי החול, "בהבלעה" - מותר ליטלו שבת.

- לגבי שותפות בעסק עם גוי, אף אם הגוי עושה מלאכה בשבת, הוא עושה זאת לתועלת עצמו, שהרי יש לו חלק ברווחים. הבעיה נוצרת כאשר כנגד יום העבודה שעובד זה הגוי לבדו בשבת, עובד היהודי במקומו באחד מימי החול, ונמצא שהגוי הוא שלוחו של היהודי לעבוד בשבת בתמורה לעבודת היהודי באחד מימי החול. כדי לפתור בעיה זו חז"ל קבעו שעל היהודי והגוי לערוך הסכם מראש ששכר השבת יהיה לגוי לבדו, וכנגד זאת שכר אחד מימי החול יהיה ליהודי לבדו, ונמצא שכל אחד עובד ביומו לתועלת עצמו¹. אמנם אם אין היהודי עובד בימות החול כנגד עבודת הגוי בשבת, הרי שהגוי עובד בשבת לדעת עצמו כדי להרוויח, ואין צורך בהסכם מראש, ואף שהיהודי נהנה מכך - הדבר מותר, ובלבד שיקבל היהודי את רווחי השבת בהבלעה עם רווחי ימות החול².
- א. במקרה המתואר בשאלה נראה שאין צורך לערוך הסכם, משום שהיהודי אינו עובד באחד מימי החול בתמורה לעבודת השותף הגוי בשבת. וכן אין איסור בלקיחת רווחים מעבודת הגוי בשבת, משום שהוא נוטלם בהבלעה עם הרווחים מהעבודה בימות החול.
- ב. לגבי יתר העובדים הגויים, אם הם עובדים עבור החלק שיש להם ברווחים, הרי שדינם הוא כדן השותף הגוי. אולם אף אם הם שכירים, אם השותף היהודי לא קובע להם לעבוד דווקא בשבת³, והם יכולים לעשות את עבודתם בימות החול, גם אם הם בוחרים לעבוד בשבת הדבר מותר. מכיוון שעבודתם בשבת נובעת מדעת עצמם⁴.
- ג. גם משום מראית עין אין לאסור. כיון שידוע שיש לחברה שותף גוי - אין חוששים שיאמרו שעושים לצורך ישראל⁵.
- ד. במקום שיש צורך בהסכם כזה, מעיקר הדין די בהסכם בעל-פה ככל תנאי ממון, אולם מן הראוי לכתוב את ההסכם, בפרט במקום שכותבים את הסכם השותפות הכללי, כדי שלא ייראה כאילו חלק ההסכם, הנוגע לעניין השבת, הוא הערמה בלבד⁶.

¹ במסכת עבודה זרה (כב ע"א) אמרו: "ישראל ועובד כוכבים שקיבלו שדה בשותפות, לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול חלקך בשבת ואני בחול, ואם התנו מתחלה - מותר, ואם באו לחשבון - אסור". ופירש רש"י: "שקיבלו - שדה באריסותן מבעל הבית, ומשקיבלוה - הוטלה על שניהם לעסוק בה ביחד. לא יאמר ישראל - טול אתה חלקך בשבת, לפי שנעשה שלוחו על חצי היום המוטל עליו".

מבואר מדברי רש"י שמכיוון שהמלאכה הוטלה על שניהם יחד, כאשר היהודי אומר לגוי לעבוד בשבת והוא יעבוד במקומו ביום חול - נמצא שהגוי הוא כשלוחו לעבוד בשבת. כטעמו של רש"י נראה גם בתשובת הגאונים שהביא הבית יוסף (או"ח סי' רמה), שרק משום שהמלאכה מוטלת גם על היהודי והגוי עובד במקומו בשבת הדבר אסור. על פי זה כתב הר"ן (עבודה זרה ו ע"ב בדפי הרי"ף):

"וישראל ועובד כוכבים שלקחו מרחץ בשותפות, ועובד כוכבים מחממו בשבת בשביל חלקו, ונותן מחצית מה שמשתכר בו לישראל, ובימי החול שניהן מחממין אותו - נראה לי דשרי, דכיון דעובד כוכבים אדעתא דמחצה שלו קא עביד אף על פי שישאר משתכר במלאכה שלו הוי ליה כבעל שדה לגבי אריס, דאמרין דכיון דאריס אדעתא דנפשיה קא עביד, אף על גב דמטי ליה לישראל רווחא שרי, הכא נמי עובד כוכבים אדעתא דנפשיה קא עביד, וישראל מטיא ליה הנאה ממילא. הלכך כפי האי גוונא ליכא משום שכר שבת כלל. מאי אמרת מפני שנקראת על שמו ליתא דכיון שהכל יודעין שמרחץ זה יש לו לעובד כוכבים חלק בו הוי ליה מרחץ זה כשדה, דכיון דעביד לאריסותא אמרי לאריסותיה קא עביד. ועוד שהעובד כוכבים זה לא יתא נמנע בשביל ישראל מלחמם אותו בשבת, וכיון שסוף סוף מרחץ זה בשבת יחמו אותו, בין שיהא נקראת על שמו בין שלא יתא נקראת על שמו - אין מקום לאסור שכו. דכיון דעובד כוכבים אדעתא דמחצה שלו קא עביד, הוי ליה גבי ישראל כאריס, וכיון דאריסותיה קא עביד אף על גב דממילא מתהני בעל השדה שרי. ואל תקשה עלי מזו ששינו בתוספתא דדמאי: "ישראל ועובד כוכבים שלקחו שדה בשותפות לא יאמר ישראל לעובד כוכבים טול אתה חלקך בשבת ואני בחול", דהתם כיון שישאר נוטל כנגדו בחול - נמצא שנעשה העובד כוכבים שלוחו בשבת. אבל הכא שבחול שניהם מחממין את המרחץ, כשהעובד כוכבים מחממו בשבת - לאו שליחותא דישאר קא עביד, אלא אדעתא דנפשיה קא טרח, כאריס וישראל, מטיא ליה הנאה ממילא. ומכל מקום דוקא כשישראל זה לוקח מה שששתכר המרחץ בשבת בהבלעת שאר ימים. אבל אם בפני עצמו לוקח לא, דאף על גב דבהתיירא אתי לדידה - מחזי כשכר שבת, כדאמרין בפרק אף על פי (סד ע"א) גבי מורד ומורדת: 'מאי שנא איהו דיהבינן ליה שכר שבת ומאי שנא איהו דלא יהבי לה שכר שבת, איהו דמפחת קא פחית לא מיתחזי ליה כשכר שבת, איהו דאוסופי קא מוספא

מתחזי ליה כשכר שבת, ותניא נמי בפרק הזהב (נח ע"א): 'השוכר את הפועל לשמור את התינוק, לשמור את הזרעים - אינו נותן לו שכר שבת'. כך נראה ליי.

כלומר על פי הר"ן אף אם המלאכה מוטלת על שניהם אך הגוי עובד לבדו בשבת והיהודי אינו עובד במקומו ביום חול, הרי שאין הגוי נחשב כשלוחו של היהודי לעבוד בשבת, אלא הוא עובד לדעת עצמו להרוויח, ואף שהיהודי נהנה מכך אין איסור. כדברי הר"ן פסק הרמ"א (או"ח רמה, א).

² כמבואר בר"ן (שם) שאף שאין זה שכר שבת ממש, מכיוון שהגוי עובד לדעת עצמו וממילא היהודי נהנה מכך, מכל מקום זה נראה כשכר שבת, ולכן יש ליטול אותו בהבלעה. וכן פסק הרמ"א (או"ח רמה, א).

³ מבואר בשולחן ערוך (או"ח רמז, א, שם שז, ד) שאפילו אם הגוי עושה מלאכה בקבלנות אסור לומר לו לעשותה דווקא בשבת. ואם אינו אומר לו במפורש לעשות בשבת, אך המלאכה מוכרחת להיעשות בשבת, בדין זה נחלקו המפרשים. בהגהות מיימוניות (הלכות שבת פרק ו אות ב) כתב שאסור לתת לגוי מעות לקנות עבורו חפץ אם יום השוק הוא בשבת ואי אפשר לקנות אלא בשבת. ומדבריו משמע שאם אי אפשר לעשות את המלאכה אלא בשבת הרי זה כאילו אמר לו לעשותה בשבת. ברם בבית יוסף (או"ח סי' שז) כתב ש"יום השוק לאו דווקא", והכל תלוי אם אמר לגוי לקנות לו בשבת. במנחת כהן (משמרת השבת שער א חלק ד) הביין שכוונת הבית יוסף היא להקל כל עוד שלא אמר לו לקנות בשבת, אף אם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות אלא בשבת.

(יש להעיר כי דעת המנחת כהן בתחילה הייתה שלא לפסוק כדברי הבית יוסף, אך בסוף סבר כדבריו, וכתב ביחווה דעת (חלק ג סי' יז) שבשעת הצורך אפשר לסמוך על שיטה זו).

ברם המגן אברהם (סי' שז ס"ק ג) כתב שאם יום השוק הוא בשבת ואינו יכול לקנות ביום אחר - הדבר אסור כאילו אמר לו לקנות בשבת. וכן פסק הט"ז (שם ס"ק ג), ובפרי מגדים (משבצות זהב שם סי' רמד ס"ק ה) פסק שאפילו אם הגוי יכול לאנוס את עצמו ולעבוד בלילה ולא בשבת, מכיוון שאין הדרך לעשות כן - הרי זה כאילו ציווה אותו לעשות מלאכה בשבת, וכן פסק במשנה ברורה (סי' רמד ס"ק כד).

⁴ באופן זה ישנן שלוש אפשרויות:

1. קבלנות - כאשר אינו משלם לעובד לפי זמן העבודה אלא על המלאכה, אם אינו קובע לו לעבוד בשבת הדבר מותר. כן מפורש במשנה (שבת א, ז-ט) לפי שיטת בית הלל, וכן עולה מסוגיית הגמרא (שם יט ע"א) לגבי שליחת אגרת, וכן פסק הרמב"ם (הלכות שבת ו, יב) ובשולחן ערוך (או"ח רמד, א).

2. כאשר קיבל על עצמו לגמור מלאכה מסוימת, אך התשלום נקבע לפי הזמן שייקח לו לגמור את המלאכה - מבואר בר"ן (שבת ז ע"א מדפי הר"ף) שאם שכר גוי להוליך אגרת על מנת שישלם לו סכום קצוב לכל יום בהליכתו ובחזרתו אך אינו מקפיד עמו מתי ילך - מותר, ובלבד שלא ימסור לו את המלאכה בערב שבת, שאז נראה כאילו התנה עמו שייילך בשבת. וכן פסק בשולחן ערוך (או"ח רמז, ג). וראה גם בשו"ת חשב האפוד (חלק ב סי' קט).

3. כאשר קובע המעביד היהודי כמות מסוימת של שעות או ימים לעבוד בכל שבוע או חודש, אך אינו מקפיד באלו שעות או ימים יעבוד - בירושלמי (שבת א, ח) מבואר שמוותר לאומנים גויים לעשות מלאכה עבור ישראל באופן שאין חשש של מראית עין: "במה דברים אמורים? בקיבלות, אבל בשכר יום אסור". ומלשון הרמב"ם (הלכות שבת ו, יג) משמע שהאיסור בשכיר יום הוא אם שכרו לעשות מלאכה בשבת. ולפי זה אם לא שכרו לעשות בשבת, אלא יוכל לעשותה מתי שירצה אלא שהתשלום הוא לפי זמן העבודה - אין איסור. וכן כתב החתם סופר בתשובה (או"ח סי' ס) ובשו"ת הרי בשמים (מהדורה תנינא סי' כד) ובשבט הלוי (חלק ה סי' כז) שהכל תלוי אם עובד בשבת מדעת עצמו או משום שהישראל קבע לו לעבוד בשבת.

אמנם הגר"ז בשולחן ערוך הרב (או"ח סי' רמג, קונטרס אחרון אות א) הקשה שלפי חילוק זה מה ההבדל בין שכירות לבין קבלנות? הרי אם קבע לו לעבוד בשבת - אף בקבלנות אסור. על כן חידש שבשכיר יום, אף אם לא קבע לו לעבוד בשבת - אסור, משום ששכיר יום מוגדר כשלוחו של הישראל, ועושה מלאכה עבורו אפילו אם לא קבע לו שיעבוד דווקא בשבת. אך אם מוטל על השכיר לגמור מלאכה מסוימת, כמו שנתבאר לעיל בשם הר"ן, אף אם משלם לו לפי ימים הדבר מותר. כשיטת הגר"ז פסק גם בשו"ת אמרי יושר (חלק א סי' מב).

אולם הצמח צדק (שו"ת או"ח סי' כט) כתב שאף לדעת הגר"ז, ששכיר יום אסור אף אם לא קבע לו לעבוד בשבת, זה דווקא בשכיר יום שלא קבע לו כמה ימים עליו לעבוד, אלא אמר לו יעל כל יום שתעבוד אשלם לך כך וכך, ובמקרה כזה בכל יום עבודה, קודם שמתחיל לעבוד יכול המעביד לחזור בו, וממילא כאשר עובד בשבת נמצא כאילו שכרו לעבוד בשבת. אולם אם קבע לדוגמה שיעבוד שלושה ימים בכל שבוע, ואינו קובע לו באלו ימים יעבוד, אף אם הגוי בחר לעבוד בשבת - הרי שעבד על דעת עצמו, ואין זה כשכרו לעבוד בשבת, והדבר מותר אף לשיטת הגר"ז.

⁵ מגן אברהם (סי' רמה ס"ק א) על פי הר"ן, הובאו דבריו לעיל הערה 1.

⁶ כך מבואר באגרות משה או"ח חלק א סי' צ: "ומה שיתנה עם העכו"ם, בין כאופן א' בין כאופן ב' - ודאי נכון יותר שיכתבו זה בשטר, ואם יעשו השותפות בשטר של ערכאות על ידי עורך דין - ודאי צריך לעשות שטר שיהיו מפורשין התנאים שהתנו, דמה שידברו בעל פה אינו כלום, דניכר שהוא רק להערמה, אך אם יעשו שטר מתחלה עם תנאים אלו יהיה מותר אף אם יש להם טעם לעשות השטר שעל ידי העורך דין בסתם שותפות, דיכול לסמוך דעיקר השותפות הוא על פי השטר דמתחלה כמו שהתנו אף אם לא יהיה לו תוקף בערכאות כיון שהאמינו זה לזה. אבל אם יעשו השטר דסתם שותפות תחלה - יהיה אסור, כיון שלא בטלוהו".

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

מתפללים לרפואתם השלימה של:

אליעזר יוסף בן חנה ליבא
מאיר בן דינה ציפורה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה
יוסף (יוסי) בן חנה
נחמה צביה בת שושנה בריינא
רוחמה רחל בת שושנה
יפה בת רחל יענטע

רועי משה אלחנן בן גיינה דְבָרָה
יאיר מנחם בן יהודית חנה
רפאל ישי בן צפורה פייגא
ניר רפאל בן רחל ברכה
אילת חן בת שולמית
מאירה בת אסתר
ליליאן בת פורטונה

יהודה בן חיה אסתר
דוד חיים בן רסה Rassa
יוסף בן רחל חלילי
נתנאל בן שרה זהבה
ברכה בת מרים רחל
נעמי בת אסתר
רבקה רינה בת גרונה נתנה

בתוך שאר חולי עם ישראל